

Гшовюк І.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ТЕОРІЯ ФУНКЦІОНАЛІЗМУ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДОКТРИНІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

Теорія функціоналізму у кримінально-процесуальній доктрині пов'язана із дослідженням наступних правових явищ: 1) кримінально-процесуальних функцій, 2) функцій кримінального процесу та 3) функцій кримінально-процесуального права.

У зв'язку із цим важливою методологічною проблемою є розмежування функцій кримінального процесу, кримінально-процесуального права та кримінально-процесуальних функцій. Проблема полягає у тому, що у літературі наявні приклади змішування принципово різних категорій. Так, наприклад, Ю.А. Гончан у статті «Функції кримінального процесу» указує на те, що в теорії процесуального права виділяється тільки дві основні функції - регулятивна та охоронна. Більшістю вчених-процесуалістів розрізняються чотири основні процесуальні функції: розслідування злочину; обвинувачення у злочині; захист від обвинувачення у злочині; здійснення правосуддя (Гончан Ю.А. *Функции уголовного процесса* / Ю.А. Гончан // *Российская юстиция*. - 2007. - №10. - С. 62).

Деякі вчені під кримінально-процесуальним функціями розуміють не тільки напрямки кримінально-процесуальної діяльності, а й функції кримінального процесу у цілому. Так, О.О. Чепурний визначає поняття функцій кримінального судочинства у цілому, як єдиної правової системи (Чепурний О.О. *Кримінально-процесуальні функції на стадії досудового розслідування* : дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Чепурний Олександр Олександрович. - К., 2005. - С. 52); цю позицію можна зустріти й у інших наукових джерелах. Тобто фактично авторами змішуються поняття «функції кримінального процесу» та «кримінально-процесуальні функції».

Із цією позицією погодитися складно. По-перше тому, що не можна відривати напрям діяльності від конкретного носія, що її здійснює. Діяльність завжди здійснюється певними суб'єктами шляхом вчинення сукупності взаємопов'язаних дій. По-друге, через те, що функції кримінального процесу є явищем більш високого рівня узагальнення, ніж кримінально-процесуальні функції. Як указує В.А. Чернышов, «словосполучення «кримінально-процесуальна функція» у значенні «функція кримінального процесу» має у семантиці значення лише у тому випадку, якщо розглядати кримінальний процес як частину більш глобального процесу, тобто якщо він є елементом системи більш високого рівня... Оскільки кримінальний процес є частиною системи більш високого рівня - процесуальної системи,... то словосполучення «кримінально-процесуальна функція» у значенні «функція самого процесу» потребує уточнення. Правильніше говорити про «функції... кримінально-процесуальної системи» (Чернышов В.А. *Проблема функций в российской науке уголовного процесса* : дис... кандидата юридических наук: 12.00.09. / Чернышов Василий Аркадьевич. - Ижевск, 1999. - 166 с. - С. 18-19). Погоджуючись із можливістю виділення функцій кримінально-процесуальної системи, слід критично віднести на об'єднання поняття «функції кримінально-процесуальної системи» та «функція, яка здійснюється елементами системи» у

поняття «кримінально-процесуальна функція» (Чернышов В.А. Указ. соч. - С. 141). Більш коректним у першому випадку є поняття «функції кримінального процесу», а у другому - «кримінально-процесуальні функції». Слід зазначити, що у літературі вже здійснено наукові розвідки щодо функціонального призначення кримінально-процесуальної діяльності саме у аспекті функцій кримінально-процесуальної діяльності, котрі вона виконує у суспільстві: зокрема, указано, що «під функціональним призначенням кримінально-процесуальної діяльності треба розуміти її цільові публічні функції, що виконуються як однією із соціальних підсистем і роблять певний внесок у забезпечення нормального функціонування суспільства; функціональне призначення кримінально-процесуальної діяльності утворюють такі її функції: соціальна, політична, правова, кримінологічна, економічна, культурна, виховна (Карабут Л.В. Функціональне призначення кримінально-процесуальної діяльності // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Є.О. Дідоренка. - 2010. - №4. - С. 115).

Іноді вченими ототожнюються кримінально-процесуальні функції та функції кримінально-процесуального права. Так, у одному із дисертаційних досліджень стверджується, що «більшість авторів розглядає кримінально-процесуальні функції, як функції галузі права, тому поняття «функції кримінального процесу» та «кримінально-процесуальні функції» в даному випадку умовно автором досліджуються як слова синоніми, поняття одного рівня»; визначати кримінально-процесуальні функції (як галузі права) необхідно з точки зору теорії права, тобто як найбільш загальний та головний напрямок впливу, в якому виражається суть, роль та місце кримінального судочинства в правовій системі суспільства (Андрусяк В.Б. Функції органів досудово-го слідства в кримінальному процесі України : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Андрусяк Володимир Богданович; Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2010. - С. 13, 37). Але ототожнення кримінально-процесуальної функції, визначення якою пов'язується у літературі із (1) напрямками кримінально-процесуальної діяльності, (2) спеціальним призначенням та роллю суб'єкта кримінального судочинства, (3) видами, напрямками діяльності суб'єктів кримінального процесу, (4) загальним обов'язком або наданим суб'єкту загальним правом, спрямованими на виконання завдань та досягнення цілей (призначення) кримінального процесу, та функції кримінально-процесуального права як системи норм, є принципово невірним, оскільки мова йде про функції абсолютно різних правових явищ. Більш виваженою є позиція Д.М. Берової, що у межах теорії функціоналізму у кримінально-процесуальному праві слід розглядати функціональну систему кримінально-процесуального права та кримінального судочинства, і функції суб'єктів кримінально-процесуальних правовідносин (Берова Д.М. Основы теории функционализма в уголовном судопроизводстве: автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.09 / Д.М. Борова. - Краснодар, 2011. // Режим доступа: <http://www.iua.net/node/881>).

Тобто у межах функціонального підходу у кримінально-процесуальній доктрині слід розмежовувати кримінально-процесуальні функції (як напрямки кримінально-процесуальної діяльності, що здійснюються суб'єктами кримінального процесу), функції кримінального процесу (як діяльнісної системи) та функції кримінально-процесуального права (як галузі права).